

Egy komoly(talan)nak látszó tűnődés

(Nézetek egy könyvraktár mélyéről)

Daragije druzja, kolleginák, kollégák! Tegyük már helyére a dolgokat, szabaduljunk meg az átkosban szerzett reflexeinktől (mennyi Sztálin lakik még bennünk), mondom én, miután hall az emberfia jött-ment könyvtárosa ezt, azt, amazt, fontos helyeken, úgymint értekezleten, folyosón fülbe súgva, *kocsrát csak úgy mellékesen említve*, sőt körözvényt is olvas a szaksajtó ürügyén...

Kollégák, próbáljuk komolyan elkerülni a személyeskedő és a lényegről elterelődő tartalmatlan vitákat! (A lényegről essék már szó, a tartalomról, az ille-tékesekről!)

Ugyebár miről is van szó?

Szaklap-ok kellene, *virágozzék minden virág*, ezt én nem is vitatom!

Sőt, adófizetői állampolgári, *régebben a dolgozó nép egyszerű fia*, jogon(án) kérem-hetem, hogy több is legyen! Ezzel részemről a dolog *le van tudva* –, ha óhajom meghallgattatik leszen lap(ok), *előbb-utóbb úgy is, mert valaki csinál majd magának egyet, sőt még tán meg is szeretjük egy kicsinyég, sőt ha nem lesz, hiányozni fog*, ha nem, úgy is jó, legföljebb szakmailag műveletlen maradok, *tán némi angolszász kultúra magamba szívására vannak még sanszaim*. De most jön a lényeg, tessenek már figyelni: én, Empé állampolgár, milyen jogon kérek számon bármilyen intézményen, szervezeten satöbbi olyasmit, ami nem biztos, hogy tiszte, államilag előírt föladata. Mondhatnók úri pasziánsza, hogy szaklapot ad ki, ha van rá gusztyusa, pénze, mert ezt csinálni nem olyan nagy bót, inkább hiúsági kérdés. Namármost, itt kezdődik az én különvéleményem. *Ha egy alkotmánybírónak lehet, akkor nekem is.*

Vagyis tisztázzuk: a tulajdonos (csupa nagybetűvel) fizet és diktál, *ösmeretes a mondás, aki fizet, annak húzzák el a nótáját*, kiad, kinevez, levált, kirúg, rohangál pénz után, módosítja a profilt, megszüntet, újra kezd stb. Ez mind a kiadó joga, de inkább kötelessége. Az ügy csak pikánsabbá válik több tulajdonos esetén, *ismervén a másik mondást a ló és a túró bizonyos összefüggéseiről*, s ha nekem nem tetsző döntést hoz, én max. sóhajtozhatom, tiltakozhatom az édes magyar könyvtárügy nevében (ld. dagadó honleányi, honfiúi kebel!), *de ildomosabb csupán a sajátom nevében tennem mindezt*. Közben azért a tulajdonos dolgozik cefetül és hálából élvez a nyílt és burkolt kritikát (*tán egy kis anyázást*), továbbá kasszírozza a fejéreszört átkokat.

Na most kérem szépen, tulajdonosnak lenni komoly felelősség, s láthatóan kejes érzés, csak éppen – néhány elkötelezett, hiú, konok, monomániás embert leszámítva – nem nagyon kérnek ebből a népek, mint ahogy már történt a minapában.

Kérem, ne lepődjünk meg ezen, hiszen a döntést jól meg kell fontolni. A tulajdonos joga és kötelessége csak látszólag egyforma. Az utóbbi igencsak rágós!

Mert itt adott esetben a bukszát is ki kell nyitni!!! S nem illik mindig a másét *(na ja, kis gyakorlatlással az könnyen elsajátítható)*. Sőt időnként a sajátunkban is mélyebbre kell nyúlnunk a kelleténél, mint ahogy terveztük vagy szeretnénk. Továbbá azt is el kell tűrnünk, hogy a mi tulajdonunkban lévő orgánumban, részben a saját pénzünkön *jó magyaros virtusként* még kritikával is illessenek. Ez itten a kérdés, lehet választani és a döntést jól megfontolni. A vita során tessenek egyszer igazi tulajdonosnak álmod(oz)ni magukat, *na nem a tiéd a gyár, magadnak építed, rózsaszínű, továbbélő nosztalgia alapján*.

Szóval én itt elakadnék, egy pillanatra megpihennék és jó alaposan átgondolnám a dolgokat, és nem hagynám ki gondolatmenetemből a tulajdonosok főntartóit sem. Mert ez adja ám sava-borsát az egésznek. Tessék egy csöppet medítálni e nem elhanyagolható részleten.

A vitát tulajdonosokkal (esetleg főntartókkal) tán tulajdonosoknak egymás közt kellene lefolytatni, de nem érzélgős, bús-borongó-magyaros alapon. Hanem igazi tulajdonosi alapon, annak minden előnyével és hátrányával együtt. A dolgok így kerülnek majdan a helyükre, s a többi már gyerekjáték lesz *(kiadót, szerkesztőt találni, nyomdát keresni, főleg sok pénzt szerezni satöbbi)*. Épülhet minden ismét szépen, mint egykoron, a fejlett szocializmus. Mondom mindezt én Empé, némi tapasztalattal, ahogy a mese végén szokott volt állni: aki nem hiszi, járjon utána... Csak tessék, csak tessék.

Empé

P.S. Szeretném, ha cikkemet a szerk. biz. többi tagja frói munkásságom részének tekintené.

Visszatekintés egy boldog emlékezetű pályázatra

Még 1994 őszén történt, hogy a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete (MKKE) vezetői **Török András** akkori helyettes államtitkár kíséretében fölkeresték **Draskovics Tibor** pénzügyi államtitkárt. Látogatásuk során azt szeretnék volna elérni, hogy a könyv kerüljön az áfamentes termékek közé 1995-től, mert a 12%-os áfa ellehetetleníti a könyves szakmát.

Draskovics úr ekkor állítólag úgy nyilatkozott, hogy esetleg a tej forgalmi adóját kell emelniük, ha a könyvét elengedik, mert – kell a pénz! Főljánlotta viszont a vendégeknek, hogy a PM beépít a költségvetési törvénybe százmillió forintot az iskolai könyvtárak könyvbeszerzésének egyszeri támogatása címén, aztán ez a segítség majd garantált kiadói forgalomnövekedést hoz 1995-re.

A protestáló urak a „semminél több valami” szlogen szellemében elfogadták az ajánlatot, az összeg címzetten bekerült a törvénybe, s a pénzt az illetékesek az Országos Játékalaphoz átutalták a Nemzeti Kulturális Alaphoz, azon belül is – érdemi döntésre! – az Alap Könyvtári Szakkollégiumához.

A kollégium elnöke, **Ambrus Zoltán** február végén összehívta az ügyben érdekelt különféle csoportok képviselőit, s a miniszteriális följobbvalókat is. Ezen

a megbeszélésen – némi érdekütközések után – eldőlt, hogy a szakszerűbb fölhasználás reményében két lépcsős pályázatra lesz szükség.

Előbb pályázzanak a kiadók! – határozott a grémium, – mégpedig 1993 és 1995 között megjelent legalább ezer példányban rendelkezésre álló, főleg kézikönyv jellegű, összefoglaló, gyűjteményes munkákkal. Ez a pályázati fölhívás március közepén került nyilvánosságra, és a hitünk szerint – különben is ugrásra kész kiadók április 7-ig nyújthatták be a kínálatukat.

A Szakmai Kollégium ugyanekkor fölkérte az MKE Könyvtárostanárok Szervezetét, hogy vegyen részt az egész pályázati folyamat tartalmi gondozásában, vállalja a döntések előkészítését a Kollégium számára, valamint megbízta a Könyvtárellátó Közhasznú Társaságot (**KELLÓ**), hogy szervezze majd a technikai lebonyolítást, vagyis tartsa a kapcsolatot a pályázó iskolai könyvtárakkal, gyűjtse össze a könyveket, és könyvtári „kiszereléssel” juttassa el az iskolákhoz.

A **KELLÓ** bevonásával egyébként reális esélye támad annak, hogy az iskolákba eljutó könyvek összes értéke tovább növekedjék, mert a Társaság lemondott a kiskereskedelmi árrésről, s csak a tényleges forgalmazás rezsiköltségét igényelte. (Így lett a történet végére **száznegyven millió** az induló százmillióból!)

A kitűzött határidőig száz kiadó (sajnos a bejegyzett kiadóknak csak mintegy 10%-a!) 1142 könyvcímmel pályázott, ebből válogatott ki három könyvtárostanárral 208 címet 224 000 Ft értékben, és ezek kerülhettek a kínálati listára.

Ezután jött az egész folyamat legbonyolultabb szakasza: a Kollégium május közepén pályázatot írt ki valamennyi közoktatási intézmény részére két kategóriában. Az alap- ill. a középfokú intézményeknek szólt a kiírás, az előbbiek **hatvan-**, az utóbbiak pedig **százezer** forintig pályázhattak egy nyomtatvány fölhasználásával, amelyen több dolgot is megkérdeztünk, de a hangsúly két szempontra esett: legyen élő, működő (rendszeresen nyitva tartó!) az iskola könyvtára, valamint legyen 1995-re (is!) könyvbeszerzési kerete.

A **KELLÓ** 5300 címre küldte el az adatlapokat, azaz minden érdekeltnek, tehát nem volt kritérium, hogy van-e az iskolának élő könyvbeszerzési szerződése velük.

A megcélzottak fele, 2 685 intézmény nyújtotta be a pályázatát a kitűzött határidőig.

Június közepén voltunk, és ahhoz, hogy kora ősszel eljussanak a könyvek az iskolai könyvtárakhoz, egy hónapon belül, vagyis a nyári szünet derekáig érdemi döntést kellett hoznia a Szakmai Kollégiumnak.

Ekkor az OPKM és a könyvtárostanárok szervezete mozgósította azt a megyei és fővárosi iskolai könyvtári szakemberekből álló gárdát, akik a Kollégium bírálati szempontjai és saját tapasztalataik, helyismeretük alapján javaslatot tettek a végső döntésre.

A hét pontba foglalt bírálati szempontok szerint előnyt élveztek a kistelepülések, aztán az adott településen egyedül lévő iskolák.

Majd az újonnan alapítottak következtek (ha a fenntartó már létrehozta az iskola könyvtárát!), végül a kisebbeknek a nagyobbakkal szemben járt előny, illetve a fővárosban a hátrányos helyzetű, főleg külvárosi iskoláknak.

A szakmai „clózsúri” három hetet kapott javaslatai megtételére. Július közepére végeztünk, az alábbiak szerint.

- az előzetesen kiküldött könyvlistából 60 000 Ft összegig igényelhetett könyveket 1927 pályázóból **1387 alapfokú intézmény, a pályázók 72%-a – nyolcvanhárom millió forintért.**
- 100 000.- Ft összegig rendelkezett 758 pályázóból **557 közép fokú intézmény (73,5%!) – ötvenhat millióért.**

A KELLŐ már korábban szétküldte az Új Könyvek különkiadását a rendelhető címekből, augusztus végéig visszaérkeztek a megrendelő jegyzékek a nyertesektől, szeptembertől novemberig pedig megkapták a könyvtárak a könyvcsoomagjukat egy kísérőlevéllel, amelyben a KELLŐ összefoglalta az egész pályázat menetét, valamint a maga tapasztalatait.

Tapasztalatok pedig akadtak olyan bőséggel, hogy ez a korábban „sohanem volt” akció megérne akár egy átfogóbb, minden kis részletre kiterjedő szakmai elemzést, értékelést – hátha még majd megismétlődik valamikor?

Addig is érdemes már most odafigyelni néhány alapvető tanulságra:

- az első az, hogy sajnos nem sikerült igazán partnerré tenni a kiadókat ebben a számunkra oly egyszerű vállalkozásban. Nagy valószínűséggel nem is így képzelték ők el ezt, hisz akár a KELLŐ és a könyvtárostanárok szervezete kihagyásával is „teríthették” volna elfekvő raktári készleteiket. Ezt a technikát azonban mi már ismerjük korábbi időkből, és a meglehetősen vegyes benyomásaink alapján nem szívesen vállaljuk az aktív (válogató-megrendelő) helyett a passzív (ajándék elfogadó) szerepet.

Még így is „bekevertek” a piac törvényei, hisz a kiadók számos olyan portékát fölvettek a kínálati listára, amikről ugyan ordított, hogy semmi keresnivalójuk egy iskolai könyvtárban, viszont nyilván akadt belőlük bőven a készletben.

Ugyanakkor több olyan könyvet is hiányoltak erősen az iskolák – elég talán csak az Akadémiai Kiadó kétnyelvű szótárait említenem példaként – amik mindig kelendők a piacon, ebben az esetben sajnos elkerülte egymást a két-féle érdeklődés.

- másik fontos tapasztalat, hogy jobban kell az idővel gazdálkodni. Különösen az elején mentek lassan a dolgok, így talán nem kaptak elég időt a kiadók az információk beszerzésére, a fölkészülésre, s ezért sem volt elég tartalmas a kínálat. Ha gyorsabbak vagyunk, még június vége, tehát a nyári szünet beállta előtt megkaphatták volna az iskolák a visszajelzést a pályázatok eredményéről, nyáron a KELLŐ összegyűjthette volna a könyveket a kiadóktól, hogy aztán augusztus végétől egy hónap leforgása alatt eljuttassa azokat az iskolákba.
- a legkellemetlenebb pedig az volt, hogy néhány kiadó és kiadvány egyszerűen eltűnt menet közben. Március végén még pályáztak, július végére meg kiderült, hogy nincs könyv – vagy már kiadó sincs! Ezért volt kénytelen a KELLŐ esetenként a „nemszeretem” ráosztás eszközához nyúlni, vagyis a visszalépett kiadók, a be nem küldött könyvek helyett másokat csomagolni, amiket egy-egy iskola pedig meg sem rendelt, s egyáltalán nem biztos, hogy csak a keret kimerülése miatt nem. Így kaptak középiskolás kötelező olvasmányokat általános iskolák, vagy – ami még a jobbik eset – jutottak már meglévő példányok mellé újhoz egy-egy nagyobb értékű kézikönyvből.

(Szóljon a KELLÓ javára, hogy alkalmanként hajlandó volt utólagos cserékre, ha a könyvtáros elég rámenősnak, mozgékonynak bizonyult, pl. személyesen intézte a könyvtárának oly fontos cserét.)

Külön pikáns történet: a **Dunakanyar Kiadó** Pannon Enciklopédiája. Ez a cég valamilyen okból közölte, hogy a pályázaton „átment” könyvei nem jelennek meg, ezért aztán azok a végső listáról természetesen lemaradtak. Annál meglepőbb volt később számos iskolai könyvtárban, amikor novemberben **utánvétellel** megérkezett a kiadótól a 4500,- Ft-os Enciklopédia, és a cég még hivatkozott is rá a kísérő levélben, hogy ezt a könyvet a NKA pályázata is megvételre javasolja, hisz szerepelt az eredeti listán. (Csakhogy **akkor** ingyen kaphattuk volna meg, ami ugye nem mindegy...) A furcsa akció több helyen okozott zavart, a kiadó eljárását aligha tekinthetjük etikusnak.

Persze a tapasztalatok végső mérlege messzemenően pozitív. Sok iskolai könyvtáros kollégánk mondta el, hogy ilyen mennyiségű és minőségű könyvhöz már hosszú évek óta nem voltak képesek hozzájutni és egyöntetű az óhaj: minél előbb ismétlést kérünk.

A szervezők sorra kapják a kétségbeesett hangú leveleket, telefonüzeneteket: **ez az akció csodálatos volt, köszönjük mindazon intézmények, szervezetek, szakemberek segítségét, akik bármit tettek ezért a jó ügyért, de ha ebben a nyomorúságos új esztendőben nem kapunk megint valamiféle segítséget, aligha juthatunk új könyvekhez. Mert ezekre már nem jut pénz az iskolákban!**

Akik pedig közreműködtek a lebonyolításban, azokat lelkiismeretes munkájukért alighanem tényleg megilleti a köszönet és az elismerés, de ez is csak akkor esne maradéktalanul jól, ha bizton tudnánk: lesz folytatás!

Balogh Mihály

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei

A Magyar Kulturális Szövetség elnökségének 1996. május 16-án megtartott ülésén az elnökség tagjai és a meghívottak tájékoztatást kaptak a foglalkoztatás politika új módjairól. Az MKSZ által létrehozott Exemplum alapítvány hivattott megvalósítani a szövetség közgyűlése által is támogatott Kulturális Ösztöndíj és Támogatási Alap céljait. Az alapítvány pályázatokat fog kiírni a kultúra és a gazdaság helyi és regionális szintű kapcsolatának lehetőségeivel, a kulturális stratégia kidolgozásával kapcsolatban. A pályázatok megvalósítása ösztöndíj formájában is lehetséges lesz.

A Magyar Kultúra 1996/2. száma az 1100 éves évfordulóval foglalkozik, tájékoztatást ad többek között a Nemzeti Történelmi Emlékpark ezévi programjairól is. A szövetség támogatta a TÉT (Társadalmi Érdekegyeztető Tanács) nyilatkozatát, melyet az új Alkotmány szabályozási elveinek széleskörű társadalmi megvitatásával kapcsolatban tett.

A kamara részt vett több olyan megbeszélésen is, melyen a személyi jövedelemadó 1%-ának közcélú felhasználásával kapcsolatos megoldási lehetőségekről esett szó. A KIK szakmai napon fogja megvitatni a könyvtárakra vonatkozó javaslatait.

Az MKE Képzési Bizottságának munkájában a KIK képviselőjében a következő szakértők vesznek részt: Bakos Éva (a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem Főiskolai Kar Központi Könyvtárának vezetője), Bertalané Kovács Piroska (a Versegly Ferenc Megyei Könyvtár igazgatója), dr. Cholnoky Győző (az OIK főszerkesztője) és Gyüszli László (a tatabányai Móróc Zsigmond Városi Könyvtár igazgatója).

A kamarát fölkérték, hogy vegyen részt a Bartók Rádió szeptemberre tervezett könyvtári napjának előkészítésében és megszervezésében.

Huszonhat országos szakmai szervezet, köztük a Könyvtári és Informatikai Kamara részvételével áprilisban megalakult a Kulturális Szervezetek Médiakollégiuma. A Kollégium célját az alapító okirat a következőkben határozza meg: „A Kollégium célja, hogy a közalapítványi formában működő közszolgálati műsorszolgáltatók kuratóriumi tagjainak delegálása, továbbá a kuratóriumokban végzett feladatok ellátása során összehangolja a Kollégiumban résztvevő országos szakmai szervezetek tevékenységét.” Munkájában a Kollégium „elsődleges feladatnak a művészeti és kulturális értékek és érdekek képviselését... tekinti”.

Évente legalább négy alkalommal dönt a Kollégium az aktuális kérdésekben, és legalább egy tanácskozást tart. A Kollégium munkájához helyet a Magyar Mozgókép Alapítvány biztosít.

A kuratóriumokba delegált képviselők megbízatása az elnökségi tagok megbízatási idejének megfelelő időtartamra szól, az eredményes munka érdekében.

Májusban a Kollégium megválasztotta küldötteit. A Magyar Rádió Közalapítvány Kuratóriumába a Kollégium dr. Skaliczki Juditot, a kamara főtítkárát delegálta. A kuratórium első ülésére május 23-án kerül sor.

A Kollégium minden kurátora nyilatkozatot írt alá, melyben kijelenti, hogy a kuratóriumban valamennyi delegáló szervezetek képviseletét ellátja és tudomásul veszi, hogy részrehajlás nélkül, a delegáló szervezet összességének képviseletére köteles. A kurátorok kötelesek a kollégium döntései alapján ellátni a képviseletet és tevékenységükről rendszeresen beszámolni.

A KIK május 29-i közgyűlésének napirendje a következő:

Egy regionális fejlesztési stratégia előkészületei (Kiss Gábor, a Megyei Tagozat elnöke)

Előterjesztés a Könyvtári Levelező/lap kiadásának lehetőségeiről (Király Istvánné, Munkahelyi Tagozat)

A könyvtári managementtel foglalkozó kiadványok bemutatása (Skaliczki Judit, főtítkár)

Elnöki beszámoló (Zalainé Kovács Éva, elnök)

Költségvetési beszámoló (Varga Zsuzsa, a Gazdálkodási Bizottság elnöke)

Az MTA Szociológiai Intézet Könyvtára följajánlja – térítésmentesen – a Művelődéskutató Intézet és a VITA Kiadó következő kiadványait:

Závada Pál: Statárium

Életutak 1. Az én Erdélyem

Tokaji András: Mozgalmi dalok Magyarországon 1919–1977.

Regős János: Állami Áruház – tanulmányok 1952–1977.

Míszlivetz Ferenc: Fejlődés tanulmányok. Válság

Kemény István: Velünk nevelkedett a gép

Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor: Intézménymimika

Zdenek Mlynár: A prágai tavasz ... és ősz

T. Kiss Tamás – Tibori Tímea: Hajósországi

Budapesti falfirkák

Andor Mihály: Néma népszavazás

Kultúra és közösség különböző számai, rengeteg példányban

A lista nem teljes, érdeklődni Kelemen Csabánénál lehet (tel.: 156-9457).

Határidő: 1996. július 31.